

an den arbe-
om te leiden
laar dat kan
ook voor de
vergezichten.
ganisaties de
fundament,
n meer orga-
zal. Daarom
over tot een
onthoud haar
rijden niet."

re vraag, die

iding, wie tot
ie onder het
ijkheid is van
er ons weinig
rijf van som-
wat men door
duiden. Maar
niet ontgaan
side honden?
tot een alge-
— want pa-
elt dien bond
versafdeeling
ijt ge er, zoo
Christelijken
dding tot het
of men in
niddenstands-
igen wenscht
ig hebbe haar
sturen worde
neenen Chris-
krijgt ge een
kleine moei-
le het waar-
om te vol-
dijk ingericht
voons.
iet van den
eginsel; van
gebed in het
et na, omdat
worden, sinds
esprak. Maar
uw, dat het
rinneren. Het
zijn, waarvan

ouden grijpen
at begin en

van Nietzsche,
zen, de slang

met den man-
em over, maar
oprechte duit
angenvoerlich.
De slang nu
elds; en onze
het nieuwe
mee, dat het
" Maar wees

enspraken.
svereeningen
ken. Naar ik
sche gronden
mak, doch zoo
eenig hebben,
sprakkeuatie
al waardeering
we niet al te
lat Dr J. v. d.
te Rotterdam,
Voordracht-
gen van Gym-
g in "samen-
n opgenomen
wil en dank".
"Bataille des
u ook eenige
De bedelaar".
de ouderen;
lig gewijzigd.
eene heft de
voorstellingen,
ms probeeren
n de samen-
... men moet
a. En wie niet
de pen grijpt,
et jongelings-
praak op een
ierde het har-
in en Kroon"
H. Kok.

SCHILDER.

einde van al onzen arbeid zijn moet: Soli Deo Gloria."

Waarom ik zoo uitvoerig deze rede weergeef? Omdat zij bewijst, dat de beschuldiging aan het adres van den heer Colijn van conservatisme en reactie onwaar is, en omdat zij ons den juiste weg teekent. Geen repristatie. Geen terugkeer tot de veronderstelde toestanden. Geen weerkeer naar het individualisme, waarin het egoïsme hoogtij viert, maar met aanvaarding van wat in een langdurig proces groeide, gestreden tegen alle excessen, die voor het sociale leven schadelijk zijn. Dus ook tegen te vergaande overheidsbemoeiing. Maar dit laatste is alleen mogelijk, wanneer het particulier initiatief of de organisatie de taak van de overheid overneemt. Immers juist, omdat zij in gebreke bleven, moest de staat ingrijpen, en ook hier is de kennis der ellende (d.i. van de leemten in het particulier initiatief) uit de wet (d.i. uit de sociale wetten). Daarom moet eerst individueel alles gedaan, wat noodig is tot herstel van den vrede. Dan is eisch, dat de organisaties zich uitbouwen, en in de derde plaats is er eerst een taak voor de overheid. Geve God, dat die drie factoren, individu, organisatie en overheid samen mogen werken tot herstel van het sterk-geschokte maatschappelijk evenwicht.

K. D.

WIJSBEGEERTE.

In de school der wijsbegeerte.

De stad met honderd poorten.

Eerst even een oriënteerende herinnering. Wonderlijk — in den zin van onnaspeurlijk — zijn de wegen Gods, niet alleen in de schepping en leiding van zijn kerk, maar ook in de bestiering van de gangen der „wereld”. Gods voorzienigheid regeert niet alleen de stad Davids, het tooneel van zijn bijzondere genade, maar ook de stad van Kaïn, waar zijn gemeengedrag den mensch bekwaamt tot „cultuur”. De wijsbegeerte en hare ontwikkeling is niet buiten het raadsplan Gods, maar heeft haar eigen plaats en doel in het geheel der eene wereldsgeschiedenis. De geest uit de diepte, de „god der eeuw”, werkt in de wijsbegeerte, voorzooover zij zich kant tegen de waarheid, maar de Geest uit de hoogte,

KUYPER-BIBLIOGRAFIE.

door

J. C. RULLMANN.

LXXXVII.

Komen we nu tot de Rede zelve. Achtereenvolgens zette de afredende rector uiteen, hoe de hedendaagsche Schriftcritiek de Theologie vernietigt, der Gemeente haar Bijbel ontrouwt en haar te staan komt op het verlies van haar Christelijke vrijheid. I. Het eerste of encyclopaedische deel strekte om aan te toonen, hoe de Schriftstudie onzer dagen de deelen der Theologie uit hun proportioneel verband rukt, haar karakter vervalscht en iets wat geen Theologie meer is, voor haar in de plaats schuift. Dit deel der redevoering eindigde aldus:

En daarom, ten behoeve dier miskende, van haar theologie beroofde gemeente, hebben wij, naar de kleine mate onzer kracht in deze nieuwe hogeschool weer een stekje van den ouden stam geplant, met de bede, of God 'tmocht doen groeien. Ons bedrijf was dus niet, om een iets betere naast een minder goede theologie te plaatsen, maar om, waar geen theologie meer was, in hoe gebrekkigen vorm dan ook, weer theologie te planten. Want, prent het u toch diep in, er is aan de staatshogescholen geen theologie meer. Die is er weg! Een wetenschap van den godsdienst is er voor in de plaats getreden, een wetenschap van geheel ander kaliber, maar die de Staat thans, stellig minder eerbij, ter misleiding van de gemeente Gods, nog onder de oude firma drijft. Vandaar ons geloof aan onze toekomst, wat stormen ons ook nog boven het hoofd hangen; maar vandaar dan ook de bittere tegenstand waarop we het meest bij onze broeders afstuiten. Immers, niets prikkelt zoo rasteloos, als het niet durven breken met wat u een verzoeking werd. En een verzoeking, ja, dat zijn die Staats-faculteiten. Een verzoeking voor alle Christenbroeders, die nog niet volkomen verloochend zijn aan de hulde der officiële wetenschappelijke wereld. Een verzoeking voor Christenouders, die, voor hun zoons, hoe innig ze ook voor hen bidden, toch liefst het maatschappelijk veiligste wegje kiezen. En een verzoeking niet minder voor onze jonge mannen, die bedienaren van den Woorde Gods willen worden. Want ge weet het, naar de kerk loopt uit die „faculteit zonder theologie” een pad dat geheel geïffend is. Maar hier, waar de Sancta Theologia weer in eere hersteld werd, onringt u, schijnbaar zonder uitweg, een muur.

II. In het tweede of dogmatische deel plantte de redenaar de belijdenis van de Schriftgeving,

de Heilige Geest, werkt er ook in, voorzooover zij lichtschijnselen der wijsheid ontdekt en uitstraalt.

De oude filosofie van de Indiërs en van de Grieken, ook de nieuwe filosofie, het rationalisme en het empirisme, het idealisme en het materialisme, het optimisme en het pessimisme, al de bedenkselen en strevingen van den mensch om te komen in het paradijs der wijsheid, zijn als zoovele fasen en momenten in de wereldhistorie, die zich ontwikkelt naar den eeuwigen raad Gods.

Het voluntarisme van Schopenhauer heeft ook zijn eigen plaats in het onzaggelijk drama, dat zich afspeelt in den geest der zoekende menscheid.

En het is geen toeval, dat juist Schopenhauer de vinder en verspreider was van dit eigensoortig gewrocht van de speurende ziel.

Schopenhauer was de aangewezen man voor de verkondiging van het pessimistisch voluntarisme.

Het feit, dat hij zijn eigen, uit de ziel geboren, leer niet beleefd heeft, strijdt niet tegen deze bewering, maar illustreert haar.

Wanneer een profeet, ondanks zichzelf, een leer verkondigt (gelijk Bileam), toont hij daardoor temeer het instrument te zijn van andere machten.

En we hebben ook gezien, dat Schopenhauer, hoewel zijn vleesch te zwak was om de gevonden „wijsheid” te beleven, in zijn geest de zeer bijzondere eigenschappen bezat om dit bijzondere stelsel te produceeren.

••

Wij staan nu voor de vraag: wat was dat bijzondere?

In het algemeen kunnen we Schopenhauer's wijsbegeerte het best typeeren door de tegenstelling met Hegel.

Hegel ziet, als grond van al het bestaande, de rede.

Schopenhauer den (onredelijken) wil.

Hegel neemt aan, dat de wereldgeschiedenis is het ontwikkelingsproces van de rede tot den hoogsten graad van zelfbewustheid.

Schopenhauer ontdekt in al het gebeuren niet anders dan een doelloos spel van den blinden wil, zonder eenig uitzicht op een beter leven.

Om het aannemen van den wil als wereldgrond is Schopenhauer voluntarist (voluntas = wil).

Om de ontkennning van de idee in de geschiedenis is hij pessimist.

gelijk de gemeente die aanhangt, tegenover de desbetreffende filosofische hypothese der ethische richting. Na beweerd te hebben, dat de ethischen de eigenlijke Schriftinspiratie geheel loochenen, gaat de redenaar aldus voort:

Wordt nu hiernaas hun iets toegedicht dat niet weifig te kunnen laste komt? Dat make Rothe uit M. H. Rothe, de geniaadste, betrekkelijk helderste en meest gevierde onder de bezadigde schrijvers dezer richting, en aan wiens gedachtenang door latere dogmatici uit hun midden geen enkel nieuw element is toegevoegd. Een man op wien ik mij te liever beroep, omdat hij zelf verklaart: „de opinie die ik hier neerschreef, is niets anders dan wat, of ze er voor uitkomen of het stilhouden, gedacht en beleden wordt onder alle geloovige theologen”; omdat hij er ridderlijk tegen opkomt, dat de ethischen hun eigenlijke bedoeling nog langer voor het volk maskeeren zullen; en niet minder overmits Rothe ook hier te lande de denkbeelden vooral der jongere ethischen over de Schrift heeft beheerscht en bezielt.

Welnu, Rothe komt er eerlijk en rond voor uit: „Man tragt kein bedenken unsere neuere vorstellung von der sache mit demselben namen „Inspiration der Heilige Schrift” zu benennen, mit dem die altkirchliche sich so lange bezeichnet hat, und halt sich berechtigt ihn fort und fort im munde zu führen. Dies ist nun aber nicht wohl gethan; denn es muss zu einer verwirrung der begriffe führen. In wahrheit ist unsere ansicht etwas toto genere anderes als die kirchliche „Inspirationalehre”. Zoo hoort ge het van zijn eigen lippen: „etwas toto genere anderes”, en hij schroomt dus ook niet ten slotte tot deze ernstige conclusie te komen: „Der bibel, wie ihr Bild aus der voranstehenden auseinandersetzung sich herausstellt, ist freilich eine andere als die welche der orthodoxe Theolog und der einfache gläubige Christ sich denkt, wenn er das heilige Buch in andächtiger Ehrfurcht in die Hand nimmt”.

III. In het derde of gemeenterechtelijke deel worden de fides humana en de fides divina, in heur onderling verband als het plechtanker der gemeentevrijheid geteekend, hetwelk thans door de ethische richting uit den vasten ankergrond wordt losgerukt.

Op alle variatiën vertelt men u, dat de grondtekst wanhopig belorven is, zoo zelfs, dat de handschriften geen genoegzame uitkomst aanbieden, en slag op slag de conjectuur-operatie moet gewaagd; en o, toppunt van verwaandheid, waaraan ik, meedrijvende met dien stroom, mijzelf mede bezondigde, dan ziet ge jonge mannen kersvers van de academie komen, die zichzelf hensch al rijp en gerechtigd achten, om hun studiemoodwil in het conjecturen maken zelfs aan die Heilige Schriftuur te koelen. En bleef het daar nog bij.

Op zichzelf zijn deze twee wijsgeerige kenmerken niet nieuw.

De Schrift leert ons, dat alle dingen wortelen in den wil (n.l. van God), en Augustinus heeft zijn wijsbegeerte voor een niet gering gedeelte op deze waarheid gebaseerd.

Ook het pessimisme is op zichzelf niet nieuw. De Dionysaïsche wijsbegeerte der Grieken, en vooral het oude, Oostersche, Boeddhisme, heeft een duidelijk pessimistische ader.

Maar de oorspronkelijkheid en karakteristiekiteit van een wijsbegeerte wordt niet bepaald door de materie, waaruit het stelsel is opgebouwd, maar door het gebruik, dat van deze denkstof gemaakt wordt.

Schopenhauer erkent heel openhartig, dat hij, wat deze materie betreft, geen schepper is van nieuwe dingen.

Hij vergeleek zijn stelsel (om de eenheid der heerschende gedachte en de veelheid der bouwstof) gaarne met de stad Thebe, die honderd poorten had.

De voornaamste poorten, waardoor men tot de stad van Schopenhauer toegang krijgt, dragen de namen: Kant, Plato, Boeddha.

Om met Kant te beginnen.

Wij herinneren ons, dat Kant leerde: Wat wij van de wereld kennen, zijn slechts de indrukken, die wij ontvangen in onze zintuigen, de wereld op zichzelf is voor ons verstand onkenbaar.

Toen Schopenhauer Kant's „Kritiek op de pure rede” las, had hij (naar zijn eigen woorden) het gevoel als een blinde, wien de staar gelicht wordt. Hij zag onmiddellijk het verschil tusschen fantasie en werkelijkheid. De wereld was hem niets meer dan „voorstelling”, en de voorwerpelijke grond, achter deze voorstelling, niets minder dan geheim.

Wij weten, dat Kant langs een anderen weg (van de praktische rede) naar den wereldgrond heeft gevorsecht en een houvast heeft gevonden.

Maar bij de eerste „ontdekking” (?), dat de wereld slechts voorstelling is, heeft een pessimistisch aangelegde natuur een „prachtig” argument om te zeggen: Kijk, daar heb je 'nu; ik dacht het wel, dat deze wereld niet deugde. Wij worden bedrogen door een schijn. De werkelijkheid verbergt zich achter een sluier. „Wij zijn schaduwen, die van schaduwen droomen”.

In tegenstelling met Kant, die een optimistisch type was, zocht Schopenhauer de oplossing van het „raadsel van het zijn” in den weg van een geniale intuïtie, waarbij zijn zwaarmoedige ziel

Maar ach, dan moet de arme gemeente het bovendien nog hooren, dat dit verhaal een mythe is, dat ander uit het Parnasse tot ons is gekomen. Dan moet ze vernemen, dat Mozes' boeken, niet slechts wat redactie, maar ook wat den inhoud betreft, van veel later oorsprong zijn. Het zich laten gezegen, dat het bericht van schepping en val maar heilige phantasien zijn, dat Daniel een vroom bedrog is, ja zelfs dat het woord der Apostelen niet normatief kan zijn, noch voor onze belijdenis, noch zelfs voor het beeld, dat we ons vormen van den Heer. En dat alles moet ze dan aanhooren, terwijl diezelfde heeren als 'top de belijdenis gaat, haar toeroepen: „Neen, niet de formulieren, maar Gods Woord, zoo alleen, is het Gereformeerd belijden!”; om als men dan vraagt: „dus de Schrift?” tot antwoord te ontvangen: „neen maar, Gods Woord in die Schrift”; en als ze dan verder onderzoekt: „dus wat daar als Gods Woord in staat?” wederom te moeten hooren: „neen, ook dat niet, dat noemden de profeten wel overdrachtelijk zoo maar het was eigenlijk product van hun eigen gedachten!” En zie, M. H. I. daar nu komt de gemeente Gods, diep beledigd, met al den diepen vrijheidsdorst en al de blanke oprechtheid van haar trouw, toornende met heiligen toorn, tegen op. Daar lijdt ze onder als onder een spotten met den ernst van haar hart, als onder een spelen met haar zielsnooden. Dat krenkt haar als de belediging van een hoonend clericalisme. Daar gaat ze in den naam des Heeren tegen in!

Deze redevoering, die ruim twee uur duurde, werd gevolgd door de voorlezing der Annales Academici, en beslaat in het Kuyperiaansche groot octavoformaat 50 bladzijden. Daarachter vindt men dan nog ruim 10 bladzijden Aanteekeningen, 74 in getal. In die aanteekeningen, die slechts zeer enkele punten verduidelijken, verklaart de schrijver alferminst te bedoelen, het veelomvattende onderwerp, hetzij dialectisch, hetzij met het oog op de literatuur, toe te lichten. Dit zou meer dan een boekdeel eischen, en kon eerst dan gegeven worden, als de hier in schets gebrachte denkbeelden in een volledige Encyclopaedie en in een afzonderlijk tractaat over de Locus de S. Scriptura door den schrijver zouden worden uitgewerkt. Critiek op zijn standpunt verzocht hij dus, indien meer dan oppervlakkige bespreking bedoeld werd, tot later te willen uitstellen. Men zou het immers wel billijk vinden, dat hij eerst op het College geheel deze materie doorwerkte, eer ze gepubliceerd werd. Wat hij met deze redevoering bedoelde, was dan ook niets anders dan in algemeene trekken zijn standpunt aan te duiden. Er waren er, die met ernst hem om zulk een program van Schriftbeschouwing hadden gevraagd. Op het gevaar af van misverstaan te worden, had hij daarom aan dit verlangen voldaan.